

„EDINOST“

izhaja dvakrat na teden, vsako sredo in soboto ob 1. uri popoldne.

„Edinost“ stane:

za vse leto gl. 6.—; izven Avst. 9.— gl.
za polu leta „ 3.— „ 4.50 „
za četrt leta „ 1.50; „ 2.25 „
Posamične številke se dobivajo v prodajnicah tobaka v Trstu po 5 nov.
v Gorici in v Ajdovščini po 6 nov.
Na naročbe brez priložene naročilnice se upravištvo ne osira.

EDINOST

Oglasi in oznanila se računajo po 8 nov. vprašic v petiti; za naslove z debelimi črkami se plačuje prostor, kolikor bi ga obseglo navadnih vrstic.
Poslana, javne zabvale, osmrtnice itd. se računajo po pogodbi.

Vsi dopisi se pošiljajo uredništvu Piazza Caserma št. 2. Vsako pismo mora biti frankovano ker ne frankovana se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Naročilnice, reklamacije in inserate prejema upravištvo Piazza Caserma št. 2. Odprte reklamacije o proste poštnine.

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

„V edinost je moč.“

Pred katoliškim shodom.

O programu in resolucijah nam še danes ni možno govoriti, ker jih še vedno ne poznamo, a dolžnost nam je naglašati da se objavijo tekom tega tedna, kakor naznanja častiti „Slovenec.“

Resnici na ljubo moramo pripoznati, da nismo namerjali pisati o katoliškem shodu, dokler ne dobimo v roke avtentični program. A da pišemo vendar-le, v to nas je prisilil poslednji „Rimski Katolik.“

Nočemo govoriti o insultih, kojih kar mrgoli poslednja številka „Katolika“; nočemo govoriti o posamičnih točkah in vprašanjih, o kojih bode obravnavati katoliškemu shodu, ampak dotekniti se hočemo čisto na kratko in na sploh posledic, koje utegnejo nastati za narodno našo stvar, za mejebojno razmerje naše in za prečastito duhovščino samo, ako katoliški shod zaide na ona pota, na koje ga potišče veter Goriški.

„Zakaj niste ostali s prečastito duhovščino, kjer ste stali do sih dob? Kdo vam brani na katoliški shod?“ — tako se nam kliče sedaj, neposredno pred katoliškim shodom.

„Zakaj niste ostali s prečastito duhovščino?“ Na to vprašanje nam je odgovoriti, ne v imenu kakega posamičnika, ki je morda res skočil preko ojnec, ampak v imenu skupnosti slovenske inteligencije Primorske.

Odgovor naš se glasi: **Vsaj smo ostali!** Ne mi smo zapustili duhovščino, ampak veleučeni dr. Mahnič se svojimi slepimi epigoni je zapustil narodno stvar — in s tem, naravno, tudi nas — in to v onem usodepolnem trenutku, ko so prišli na Kranjsko, kakor se je divno izrazil neki župnik istrski, razni sekcijonskefi ministra Gatscha — sekcijonskefi, ne po naslovu, pač pa po značaju, — kakor bi rekel česki poslanec dr. Kramář.

V 60. in 70. letih, koje vihral silovit boj proti vzbujajočemu se narodu našemu, mrzila je tedanja vlada istotako duhovščino, kakor ves narod naš in njega napore. Zakaj? Zato, ker je stala duhovščina povsodi na čelu narodnih bojevnikov. V onih dobah je bilo mej našimi nasprotniki sovražstvo do duhovskega stanu znamenje, pod katerim so se bojevali. Ali to sovražstvo z nasprotne strani ni škodovalo duhovščini; nasprotno: poviševalo je nje ugled mej narodom, kar je bilo v eminentno korist njej sami in verskemu čutju. Radi smo videli duhovnika na čelu društev, radi smo se kljnali njegovim avtoriteti in klanjamo se še danes, kjer najdemo duhovnika, skrbečega za naš dušni blagor, mimo tega pa tudi borečega se za naroda bodočnost.

Kdo ne bi spoštovanjem snel klobuk raz glavo, da le čuje imena: Srossmayer, Wolf, Trstenjak, Vodnik, Raič, Slomšek, Aškerc, Einspieler, Gregorčiča doktor in Simon, Grabrijan, Dobrila, Ravnihar itd. itd. Sijajne te zvezde, uzorni ti duhovniki in možje, služili so, in deloma služijo še, najuspešneje sveti veri s tem, da so vršili in vrše svojo nalogo kot voditelji naroda. Tem možem je bil boj za bodočnost narodnosti mimo

svetega jim duhovskega poklica prva dolžnost. Danes nas uče drugače: danes je boj za narodnost — izrodek poganstva. Kdor je narodnjak — ne samo po imenu, ampak kremenit, značajan in odkrit narodnjak, ki ima pogum povedati svoje menenje vsakemu, ne glede na stanovsko suktnjo — ta je brezverec.

Nekdaj ni bilo tako. Od todi je razloček v mejsebojnim razmerji našem od tedaj in danes.

A mi se nismo premenili, mi smo ostali isti, kakorani smo bili; pač pa so se spremenili oni, ki nas povprašujejo: zakaj niste ostali s prečastito duhovščino?

Prečastita duhovščina naj stopi zopet na ono mesto, katero je zavzemala v letih sedemdesetih — pa smo združeni. Pomisli naj, da jo danes hočejo zlorabiti prav grdo — da jej hočejo naprtiti ono, duhovniku nečastno nalogo, koje je nekda v pilog germanizacije vršila birokracija, a ne izvršila. Prečastita duhovščina naj se odtegne pogumno uplivi „sekcijonskefov“ — ne po naslovu, pač pa po značaju — in hipoma smo združeni v jeden tabor.

Bog nam je priča, da nikdo ne želi bolj aloge in miru, nego mi — a tega miru si nočemo kupiti za ceno — narodne bodočnosti naše. Čemu to, čemu tako gorostasno žrtev, ko vendar vemo, da smo lahko poleg vernih katolikov tudi odločni in neustrašljivi narodnjaki? Za ceno naše narodne bodočnosti, narodnih idealov naših da bi si mi kupovali mir — pred goriškimi mogotci? Ne, ne!

Mi vidimo jasno okoli sebe in vemo, da so sedanji odnošaji zelo ugodni — obrekovalcem narodnih društev; mi vemo, da se bližamo kritičnim, žalostnim časom; mi vemo, da bode trebalo velikega poguma v to, da kdo javno imenuje samega sebe slovenskega narodnjaka; mi vemo, da skoro stopi za vsacega narodnjaka vsaj jeden denuncijant: ali mi se ne plašimo!

Mi vidimo jasno okoli sebe; ne tako oni naši rojaki, ki vihte sedaj bič nad glavami našimi. Odnošaji so jim izredno ugodni — to jih je premamilo in spravilo v nekaj paroxizem. Ker ne poznajo moči narodne ideje, jo tudi ne umo ceniti. A da jo poznajo, bi vedeli, da kmalu po njihovih „sijajnih zmagah“, kmalu potem, ko bodo „pobili“ in „potrli“ slednjega „radikalca“, pride silna reakcija mej narodom samim, ko slednji izve, kako so z njega koristmi igrali razni „sekcijonskefi“ v prilog svojega šefa.

Ozrite se le na Koroško in v Istro, kjer je slednjemu duhovniku usojeno biti mučenik; povprašajte le vrlo to duhovščino in izvestno dobite odgovor: da verska in narodna ideja si niste nasprotni, ampak da se popolnijuje. Duhovščina ta vam pove, da verska morala ima le tau svojo zaslombo, kjer se je ljudstvo začelo zavedati svoje narodnosti. Zato pa nasprotniki naši kar naravnost indentifikujejo slovenskega narodnjaka s klerikalcem!

Neovržna je resnica: da, kjer propada ljudstvo v narodnem pogledu, propadajo tudi verska in javna morala ter ugled duhovščine.

Iz te resnice naj izorpi prečastita duhovščina program svojemu javnemu delovanju; in ako ga izorpi, zapasila bode, da se je le povrnila k svojemu staremu programu. Svojo staro zastavo izza 60 in 70. let naj razvije na katoliškem shodu prečastita duhovščina — bilo-li to ljubo ali ne goriškim gospodom — in pod to zastavo prihitimo radostno vsi — vsi!

Sicer pa je boj neizogiben: ne proti duhovnikom, ne proti veri, ampak proti grobokopom naroda.

Rekli smo, da goriški in ljubljanski gospodje ne vidijo jasno ekoli sebe. In tako je! Gospôda računajo menda na male difference, nastale mej slovenskim posvetnim razumništvom ob posamičnih političkih vprašanjih; gospôda menijo, da kar ni „radikalca“, — je na njihovi strani. Kako se varajo! Gospôda, pojte le mej posvetne „neradikalce“ v mestu tržaškem in po njega okolici, in kmalu izveste, da tudi ti obsojajo goriško obrekovanje narodnih društev, tako ostro in še ostreje, nego je obsojamo mi. Gospodje naj ne računajo na razpor mej razumništvom, odnosno mej zavednim delom naroda, kajti mirno vestjo zatrdimo lahko v imenu vsega slovenskega razumništva — izvzemši par ljublj. „prvakov“, pribeglih k nam iz nemškega tabora —, da to razumništvo nikdar ne bode soglašalo z načeli sicer veleučenega dra. Mahniča.

Toliko povedati, smatrali smo za svojo dolžnost. Prečastita duhovščina ima sedaj v svoji „togi“ mir ali pa vojsko. V imenu milega nam naroda slovenskega, v imenu naše bodočnosti, v imenu nje lastnega ugleda jo prosimo danes tu, na javnem mestu, da nam podeli — mir!

„Mir“ bôdi signatura katoliškemu shodu, kajti vera naša je vera ljubezni, njej je naloga: gladiti in blažiti. Vera naša ne sôdi za ekstremnosti; zavrnite torej nestrpnost!

Le malo pojasnila še. Govorili smo o duhovščini na sploh. A nadejamo se, da je že čitatelj sam pogodil, da naš poziv velja le onemu delu prečastite duhovščine, ki je krenil na nenarodna pota; kajti naglašati nam je zadovoljstvo, da velik del našega svečeništva vztraja pogumno pod staro zastavo — slovenskega rodoljubja. Čast, komur čast!

Kdo hujska?

Zlobnost poluurađnega glasila presega že vse meje dostojnosti, kajti tudi zagrizenost in odpadništvo imata svoje meje. Zadnjič smo poročali, s kako nesramnostjo se je nedavno spravil na vrle okoličanske perice, ki trudom svojega obraza svoj kruh služijo, spirajoč umazane tržaške cunje, ter je obdolžil nič manj, nego da te revice zanašajo kolero v Trst. Absurdnosti te trditve ne more zanikati niti najbolj zagrizen Lahon, kajti vsakdo, če nima kamena mesto srca v prsih, bode pomiloval to vrlo ženstvo, katero je primorano si na tak način kruh služiti. Skrbnost in snaga teh žensk so širom znane, kakor je vsem

znana nesnažnost in zamazanost raznih laških žensk nižjega stanu v mestu in v bližnji Furlaniji. Tržaška okoličanka ne skrbi samo, da čisto opere poverjeno jej perilo — tako, da lahko tekmuje v tem pogledu na vse strani — temveč ona gleda, da vlada tudi doma snaga in red. Ako pogledaš v domovanje slovenske Brčkice, kjer kruh mesi, in divil se bodeš lepemu redu in čistosti, ki tam vladata. Vendar nesramnež v rečenem listu trdi nasprotno ter črni te ženske, da mesijo kruh z umazano vodo ter zanašajo tudi pôtem kruha razne mikrobe, virgole, in kaj vemo še, v mesto, kjer ljudstvo vsled tega zboljuje ter umira na — kolero! V zadnji številki ta umazani list poziva mestni magistrat, naj bi po svojih adeptih večkrat pregledal prostore in vodo, kjer naše ženske perejo umazane laške cunje; in vodo, iz katere mesijo kruh, ki jo „prilivajo jesihu, vinu itd.“ Da nekje na Kontovelju je istaknil nečeden izvirek vode, kamor napajajo živino in krave. Poslednje dajejo mleka, ki je vsled izpite vode vse natrošeno raznih gljivic in mikrobov, katere uboge Kontoveljke zanašajo z mlekom v Trst ter tukaj trosijo — kolero!

Tem bedastočam se mora vsak pameten človek smejeti, vendar jih poluurađni list objavlja kot fakta, katera je poštovati v sedanjih slabih zdravstvenih časih. Logično posledico napravijo si bralci sami: „Il Mattino“ ščuva na tak podol način meščanstvo, naj ne kupuje niti mleka, ni kruha, ni oglja, ni jesiha i. dr. ter ne daje več prati slovenskim okoličankam in bližnjim Brčkicam, pač pa naj se poslužuje edino pri Furlanijah in Lahonijah v mestu.

Ker perilnega zavoda v mestu ni, poziva mestni magistrat, naj bi ga ustanovil, od katerega bi dobival velike koristi. Furlani in podaniki bližnjega kraljestva so se v Trstu že zdavno jeli pečati z mlekarstvom ter so odzveli trudoljubivim okoličankam — mlekaricam najboljše hiše. Tudi krušarice-Brčkice hoteli so že večkrat nadomestiti, vendar pa zahman, kajti brčki kruh je v mestu močno priljubljen; prekupevalke olja in jesiha so tudi že večkrat preganjali, vendar se mnogo družin še dan danes mnogo rajši poslužuje pri teh poštenih ženskah, nego pri marsikakemu brezsrčnemu lahonskemu trgovcu, ki mesto olja prodaja kako žlobudrano zmes. —

Poskusi so jim deloma spodleteli in in upati je, da ostane tudi sedanje ščuvanje lahonskega „Mattina“ brez uspeha. Temu časnikarskemu rogoviležu pride vsaka prilika ugodna, da le more svoj žolč izizbruhati proti Slovanom. Na dnevnem redu je sedaj kolera, katere se osobito Tržčani bojé liki hudič križa. To priliko uporablja sedaj poluurađni list za najnesramnejšo agitacijo proti okoličanskim Slovincem v korist sem privandranim Lahom. Bližajo se volitve v mestni zastop in poluurađni list že seje prepričal mej meščani in okoličani, katere zadnje si prizadeva pri prvih očrnuti, dočim dela zajedno reklamo Furlanom iz bližnjega kraljestva. Torej poluurađnega lista naloga je po tem takem sejati nemir mej ljudstvom — podaniki našega cesarstva — in delovati v korist tujcem iz Italije! Čudno, da „Mattino“

dobiva podporo od one vlade, ki je po ustavnih zakonih obvezana enako poštovati vse narode! Kdor se je veter — žanje vihar: enako se lahko zgodi „Mattinu“ in njegovim somišljenikom.

Tako postopa list, ki je nedavno trdil, da je pravičen in prijazen slovenski narodnosti. Kdo bode vzrok, ako bi se meščanstvo res dalo naščuvati po lažeh tega lista ter povzročilo realno škodo okoličanom. Proč s temi nesramnimi lažmi in pretvarjanjem resnice; proč s ščuvanjem mirnega meščanstva, katero si želi miru in sprave z okoličani, ne pa prepira.

Poluurednega lista namen in smoter bi morala biti spravljivost in mirovno pogajanje mej meščani in okoličani, ne pa podlo natolcevanje in hujskanje. Okoličan živi tu od prastare dobe ter si želi miru od meščanov. Poluuredni list naj bi torej to okolnost počel ter naj bi bil vsaj v gmotnem obziru nekoliko pravičnejši napram svojim sodeželanom. Okoličan ima pravico tu bivati in zahtevati, da se mu daje prednost pred tujci, osobito tujimi podaniki. Poluuredni list pa s svojim lažnjivim pisanjem deluje v prilog in korist zadnjim, dočim hujska meščane proti okoličanom, vernim podanikom avstrijskim in zaščitnikom avstrijskih obalov. Gospôda, odložite krinko raz oči, ter pokažite nam svoj zlobni obraz, kakoršen je. „Mattino“ z vsako êrkico sramoti Slovence in Slovane in ker drugači ne more delovati, ker se mu morda zabranjuje jasno in odkrito izreči svoj gnjev proti nam, êrni nas zavratno in po ovinkih, a tembolj strastno, zagrizeno. Okoličani, iz teh vrstic razvidite lahko, kakšna sapa vam veje nasproti od znane mestne gospôde! S svojimi lažmi hočejo nahujskati na vas meščane ter vašim ženskam odvzeti še ono malo, toli grenkega zaslužka.

Kdo hujska torej?

Afera Spinčičeva.

Govor poslanca dr. Kramarja v seji poslanske zbornice dne 5. julija 1892.

(Dalje.)

In tako sem prišel na polje reform njegove ekscelence. Te bi razdelil na dva dela: prvič na one reforme, ki so izišle iz njegove lastne inicijative, in drugič tiste reforme, ki so nastale po parlamentarnih razgovoranjih. Bolj iz lastne inicijative je izišla reforma pravosodnih študij, prijavljena s poudarkom, in obljubljena nam, kakor se spominjate gospôda moja, v prestolnem govoru. Že takrat se je reklo: Parturient montes, in meni ni storiti drugega, nego da ponovim ta izrek. Pri vprašanji pravosodnih študij gre za jedno najtežavnějšíh socijalnih vprašanj. Ako si ogledamo to vprašanje znanstveno, gre tu za preosnovo pravosodne znanosti v socijalnem duhu, da se omogoči in dela pot razvitku tega, kar je individualistiško v našem pravnem življenju, v socijalno, in temu naj se postavijo podloge na vseučilišču. Zatem gre tu za vprašanje upravnih uradnikov političkih.

To vprašanje ni nevažno. Država poseza bolj in bolj v socijalno življenje, nje uradnikom pripadajo največje in najtežavnějšíe naloge; oni bodijo čuvarji socijalne pravice ter naj posezajo pomirljivo in poravnajoč v orjaški boj socijalnih nasprotstev. Zato pa jim treba prave prve omike; stati morajo na vrhunci socijalnih teženj, in za to je tudi vseučilišče. (Odobranje na strani somišljenikov.)

A vse to gre mimo njegove ekscelence, ne da bi opazil. Stori je nekaj za avstrijsko zgodovino in ustavno pravo avstrijsko — zapazivši pa namen temu, smo ozlovoljeni — potem pa je prišlo zopet jednostavno mehaniško prikrojavanje semestra, in sedaj, po dolgem posvetovanji, osredotočila se je velika reforma v najvažnejšem in temeljnem vprašanji: štiri in štiri ali tri in pet

semestrov. Zares: žalostnejše se ni mogla končati ta velika reforma.

Sedaj smo dospeli do drugega polja reform, in to so najnovejšje reforme, izidše bolj iz inicijative parlamenta. Vi se spominjate . . . (Posl. Pernstorfer: ali se ne spominjate na akademski društveni zakon?) To še le pride . . . (Veselo mej somišljeniki.) Vi se spominjate na spodbudljivo debato v preteklem letu in veste tudi, da se tu nastale naredbe o pouku v telovadbi, naredba o klasiških jezikih in najnovejša naredba o realnih predmetih na nižjih gimnazijah.

Ne morem se spuščati v podrobnosti teh naredb, a dovolite mi nekatere opombe o poslednji naredbi.

Pripoznam rad, da je to uvedenje prijetna in vzletna stilistiška vaja, v kateri se ponavlja vse, kar smo čuli v tej visoki zbornici; privoščiti moramo vsakako njegovi ekscelenci to veselje, da izdaja tako lepe „chrise“ (Nekake šolske vaje. Op. ur.) Kar se pa dostaje izvedbe — o matematiki, geometriji in naravoslovju nočem govoriti, ker so mi ti predmeti preoddaljeni — čul sem mnogo tožeb, da je reforma čisto mehaniška, kjer se le reže, ne glede na to, ali se morda ne prerežejo tudi zdravi deli.

Kar se pa dostaje pouka v zgodovini, ne morem nikakor prikrivati svojih pomislekov.

Kakor na narodnih šolah, tako naj bi bila tudi na gimnazijah naloga zgodovine v tem, da se pripovedujejo čini velikih mož. To naj je zgodovina! Ta nesrečna velikih- mož- teorija naj postane sistem na nižjih gimnazijah! Nočem niti govoriti o protizgodovinskem takega razumljenja, ali pedagogiška in psihologiška stran mora naravnost vzbujati skrb. Torej v dovtetnih dušah deških naj redimo protisocijalno kulturo velikih mož, ostrupljujejo itak vse naše življenje, morečo svobodo v razsodnosti in misli, ter zavajajočo narod v brezmiselnost in oboževanje avtoritet. (Pohvala mej somišljeniki in na skrajni levici.)

Ne dvomim, da ima njegova ekscelence posebno slabost za velike može, a to naj ostane njegovo privatno veselje, koje naj ne zanaša v gimnazije. Po takem znači nova reforma, vsaj kolikor se dostaje pouka v zgodovini, le poslabšanje sedanjega stanja. In tako njegova ekscelence tudi kot reformator nima srečnejše roke, nego jo je pokazal drugod. Kar stori iz lastnega nagiba, ne velja dosti; tolažilno pri tem je le to, da lje pravi nič, kakor n. pr. pri preosnovi pravosodnih študij; pokazanega ni nič, in treba še vse storiti. Kar stori po tuji vsodbuji, to pa se mu še posreči poslabšati z lastno pripomočjo, in je tako, da more skaziti veselje na dobrem, ki ni njega last. (Prav dobro! na strani somišljenikov.)

A v jednom je njegova ekscelence čisto modern, to je, v reklami. Kar koli ukrene naučno ministerstvo, takoj je čuti veliki boben reklame, zajedno pridejo velikanski članki in slavospevi v „Presse“ in „Fremdenblattu“, pri katerih se takoj pozna in vidi, od kod izvirajo; potem slede že še drugi časopisi, in kar bi utegnulo škoditi njegovi ekscelenci, to že ve on kako zabraniti. Spominjam Vas na poročilo o prvi seji komisije za preosnovo juridiških študij; ta ni bila ravno prijetna za njegovo ekscelenco, a njegova ekscelence je umel zabraniti, da se to poročilo ni tiskalo v „Reichsrathscorrespondenzi“.

Tu imate sliko njegove ekscelence. Porečete, da me je prisilila strankarska strast, narodna prevzetost, da tako govorim. Nikakor, gospôda moja! Prepričan sem sicer trdno, da naj vodijo šole katerega-si-bodi naroda njega može, kajti tu je šablona manj dopustljiva nego kje drugje, ker narod hoče poslati v šolo svojo prvo last, ker hoče v šoli dejanski kazati ljubezen do lastnega kulturnega življenja, stremljenje po udeležbi pri velikem tekmo-

valnem boji vsega človeštva na polji civilizacije in kulture; ako pa je že vrhovno vodstvo naših šol poverjeno ptujcu, ki ne more umeti naših narodnih svojstev, našega prizadevanja, pripomoči z našo lastjo za razvoj kulture vsega človeštva, ker ni naš, ki ne živi po našem duševnem življenji, naj postavijo vsaj na čelo naučni upravi moža, imejočega srce in razum za šolo, kojemu je blagor šole glavna stvar, ne pa predmet hvale po dnevnikih, ki res pozna naloge šole sedanjosti, ki ve, da se tu koncentruje vse, po čemer teži človeštvo, da je šola več nego mehaniško izobraževališče, da naj se tam vzgoje novi rodovi, sposobni za rešitev največjih in najtežavnějšíh nalog, za rešitev krize duševnega življenja, v kateri se nahajamo, za rešitev velikih socijalnih vprašanj, trkajočih na naša vrata in zahtevajočih rod, temeljito izobražen od najmanjšega do največjega, ko naj bi stal vsakdo na svojem mestu in kos svoji nalogi.

(Dalje prih.)

Politični pregled.

Notranje dežele.

Minister-krajan Prazak je šel: uradna „Wiener Zeitung“ je že objavila ročno pismo cesarjevo, s kojim se odpušča iz službe s priznavanjem mnogoletnega zvestega službovanja, imenovaje ga zajedno dosmrtnim članom gospodske zbornice. —

„N. Fr. Pr.“ priznava zdaj očitno, da je odstop Prazakov posledica dogovarjanja Taaffe-a z nemško levico. Iz istega vzroka odslovo tudi Winklerja. Glasilo levice je seveda zelo zadovoljno s temi vsepri, a se nadeja, da bodo sledile še druge administrativne naredbe. To je torej sad taktike naše državnozbornske delegacije; žalosten sad to, da ne more biti bolj. Smešno je, kako se zviža „Slovenec“, da bi zvrnil vso krivdo na nevspehih — na dra. Laginjo. Izjava dra. Laginje, s koje je popravil izjavo Šukljevo o sedanjem sistemu, je torej kriva, da naši poslanci niso nič dosegli. Koliko nelogike tiči v tej trditvi, je jasno, ako pomislimo, da Laginja nikdar ni bil v Hohenwartovem klubu, da ni bil v nikaki dotiki z našimi poslanci, da so poslednji vsakdar in ostenativno nasprotovali taktiki Laginje: kako je to mogoče, da bi se vlada maščevala nad našimi poslanci radi izjav Laginje, dijametralno nasprotnih nazorom državnozbornske delegacije. Žalostno prežalostno, da so imele svečane izjave naše delegacije tako malo vere, da jih je mogla prekopicniti jedna sama izjava Laginje, „divjaka“ in očitnega nesomišljenika.

Ne ne, gospôda: stvari so se razvile v tem smislu povsem logičko kot posledica zgrešene, polovičarske in nemožate taktike Staročehov — o te punktaoije! — in še koga drugega.

Romunom na korist. Ker romunska deputacija ni dosegla svojega namena, premišlja se baje o tem, da se na Dunaju sestanejo zastopniki Čehov, Hrvatov, Srbov, Slovencev, Rusinov, Romunov ter Nemcev Luegerjeve barve, kjer bi sestavili spomenico, koje naj bi posebna deputacija izročila kroni. Adresa naj bi naštelala vse krivice ter tudi označila program, kako jih odpraviti.

Včeraj se je otvoril v Lincu katoliški shod. Prve seje se je udeležilo nad 2000 oseb; mej temi več cerkvenih dostojanstvenikov, cesarski namestnih Puthon, deželni glavarji Gorenje-avstrijski, Tirolski in Predarlški. Predsednikom je bil izvoljen grof Sylva-Tarauca. Sklenili so, odposlati udanostne brzovjavke cesarju in papežu.

Redarstvena oblast je razpustila društvo „Sladkovsky“ v Pragi. To se je baje zgodilo radi dveh poslednjih zboro-

vanj društva, pri katerima so pohvalno govorili o Francozih ter grajali senat češkega vseučilišča, ki je relegoval štiri slušatelje.

Vnanje države.

Odnosaji mej Avstro-Ogersko in Vatikanom so se ohladili precej. Ker se je naš poslanik pri Vatikanu, grof Revertera, povrnil na svoje mesto, ni upati, da se skoro zboljšajo ti odnosaji.

Kraljeva dvojica italijanska dospe v Genovo dne 7. ali 9. septembra.

V Genovi se bode namreč vršila Kolumbova slavnost, kamor dospejo tudi 3 vojne ladije avstrijske.

Dne 7. t. m. je bil v Parizu nekak tabor, v ta namen, da udeležniki protestujejo proti umorom, izvršenim v Ščfiji. Posl. Goussot in Millevoje sta grajala ostro postopanje Stambulava, rekoč, da je poslednji le orožje trojne zveze.

V ponedeljek prečital se je v zbornici angleški prestolni govor, v kojem je izražena nada, da prihodnje zasedanje prinese koristne in dobrodejne napredke na polju zakonodaje.

Zaključuje svoje potovanje prispel je Bismarck dne 6. t. m. v Berlin, kjer so mu priredili burne ovacije.

Sovražstvo mej Bismarckom in nemškimi cesarjem se postruje bolj in bolj. Pariški list „Figaro“ javlja celo, da nemška vlada nabira potrebni materijal v ta namen, da bi mogla sodniški preganjati Bismarka. Toda vsa zamenja kažejo, da se je narod jel postavljati na Bismarckovo stran, počevajoč velike zasluge poslednjega za Veliko Nemčijo, dočim se „novi kurz“ ne more ponašati s drugim, nego s homatijami in nevspehi.

Pruski minister za notranje zadeve Herrfuath je odstopil, ter je na to mesto imenovan ministerski predsednik Eulenburg.

Različne vesti.

Reminiscencije. Iz Vipavske doline se nam piše: Sedaj vemo torej: po narodnih veselicah se ne dela drugega, nego pija ňuje in prečestvuje. Tako je razumeti 207. stran poslednjega „Rimskega Katolika“. Voleučeni g. dr. Mahnič je sicer že davno zagnal svoj anathem proti vsem narodnim društvom, a v poslednji številki je ponovil svoje prokletstvo — alias: svojo v nebo vpijočo krivico — na toli oduren način, da se le moramo čuditi, kako je to mogoče mej nami in bi morali po takem zdvojiti nad našo narodno bodočnostjo; zdvojiti bi morali, da nimamo trdne vere, da nas dobri genius naroda slovenskega reši iz te žalostne dobe obrekovanja in denunciacij. Ali stojte: o tem govoriti, ni bil naš namen, ampak osvežiti smo hoteli nekoliko reminiscencij iz polupretkelega časa, iz dobe taborov in narodnega navdušenja. Takrat so imeli v Vipavskem trgu dekana-moža, kojega spomin blagoslovija vse ljudstvo še danes, moža, kojega Vipavci izvestno ne pozabijo nikdar. To je bil mož, kojega ime je slovelo, kjer koli bijejo slovenska srca: mož ta bil je pokojni dekan Jurij Grabrijan. Uzor-duhovnik Grabrijan ni proklinjal narodnih društev dobro vedoč, da bi pri tem plaval proti reki — in pameten človek ne dela tega nikdar — ampak udeleževal se je intenzivno društvenega življenja, isto tako dobro vedoč, da je tem potem najlozže ohrani v pravem tiru. Grabrijan ni proklinjal veselic, ampak udeleževal se jih je, zahajal k skušnjam, bil igralcem prvi mentor in kritik, tako da so zahajali k njemu, v župni dvorec, po navodila; — za Grabrijanove dobe nastopali so duhovni na odru [kot pevci in govorniki, pri veselicah, ki se niso v ničem razlikovale od današnjih; Grabrijan ni proklinjal Sokolcev, ampak prenočeval in pogoščeval jih je

dobro vedoč, kako znamenit činitelj so taka društva v narodnem življenju, dočim je dandanes „rudeča srajca“ skupen izraz za vse slabo. Celo pri plesih se je rad nekoliko pomudil, ker je vedel, da se svojo navzočnostjo le koristi društvom samim in stvari, kojoj mora služiti vsak duhovnik.

Tako je bilo pred kakimi dvajsetimi leti. Danes je drugače: prišle so nove postave, prišli so novi „katoliki“. Srečen Grabrijan, da si se pravočasno preselil v veselejšo večnost, kajti v današnjih dneh zabrel bi izvestno v nevarnost, da te proglašajo — brezvercem.

Iz Istre se nam piše: Dolgo smo dvomili, dolgo nismo hoteli verjeti, a danes moramo računati se žalostno istino, da slavna slovenska državnozborna delegacija — ne ljubi Spinčiča in Laginje. In vender ta gospoda zastopata narod slovenski, oadnosno bratski mu narod hrvatski! Poštevajoči resnice pregovora, da ima vsaka glava svojo pamet, niti ne štejejo v zlo večini slovenskih poslancev, ako se ne strinjajo do zadnje pičice s programom in taktiko Laginje in Spinčiča; a to jim zamerimo in štejejo v narodni greh, kojemu ni odpuščanja, da tekmujejo z najhujšimi sovragi našimi v meščnji do naših dveh poslancev. Diference Dunajske so vprašanje taktike — ali v prvi vrsti poštevati je moment, da sta Laginja in Spinčič prvoboritelja naroda — prvoboritelja v najtuznejših razmerah — in da je sedaj v njihju osobah poseobljena narodna ideja slovenska po Istri. Ako so gospoda poslanci zares slovenski rodoljubi, poštevati bi morali ta moment, ne pa bagatelizovati ju, kjer le morejo, kratiti jima ugled ter izpodkopovati tla. Dunajske diference naj ostanejo na Dunaju, in ne zanašajte je tudi v domovino! Mi se nočemo potezati za program in taktiko dra. Laginje in Spinčiča, a to vemo, da sta oba blagi duši, zlata značaja in politika, ki ne poznata zasebnih koristi. To so čednosti, ki bi morale nekaj veljati v očeh zastopnikov naroda slovenskega. Zato pa nas peče tem bolj, da so se udali maščevanja željnosti v prvi vrsti tisti poslanci, koji naj bi že z bok svojega poklica sledili zakonom — krščanske ljubezni. Sicer pa fakta in vspehi — ali pravo za pravo nevspehi — ne govore za taktiko večine slovenskih poslancev.

Trgovina z glasovi. Že zopet? Dá, že zopet! To pot se je bavilo okrožno sodišče v Rovinju s to grdo trgovino. Obsojeni so bili: Peter Parapat, oče; Josip Fermeaglia, grof Jakob Walderstein in Peter Parapat, sin Petra, vsi iz Buzeta. In sicer: prvi je dobil 3 tedne ostrega zapora, drugi jeden teden, tretji 10 dni ostrega zapora in četrti tri dni. Druge obtožence je oprostilo sodišče. Zatoženi so bili deloma radi javnega nasilstva, deloma radi kupovanja glasov. Prva dva imenovana sta bila obsojena radi kupovanja glasov in radi prestopka §. 312 k. z., tretji radi poskušenege sodelovanja pri tem, a četrti samo radi prestopka §. 312 k. z. Tudi ta obravnava bila je posledica glasovite dopolnilne volitve v oktobru preteklega leta. Prvo imenovani trije obtoženi ponujali so namreč hrvatskim volilnim možem po 200 gold., ako dne 30. oktobra ne gredo k volitvi v Koper, da ne oddajo svojega glasu za slovenskega kandidata.

Naj-li žigosamo zopet demoralizacijo v nasprotni stranki? Naj-li zopet narišemo sliko, kako se vrše volitve? Ne, ni treba, vsaj govore fakta dovolj jasno. Naše poslance bi pa prosili, da točno beležijo vse to; posebno pa one, ki še vedno gledajo nekako postrani delovanje dra. Laginje in Spinčiča, ne hoteti verjeti, da je tako delovanje jedino primerno za odnošaje po Istri. Dozdeva se nam, da

nekateri naši gg. poslanci še vedno mislijo, da Spinčič in Laginja pretiravata; a vedo naj, da ga ni peresa, ni jezika mej nami, ki bi mogla podati povsem pristno sliko nenavadnih narodnih in političkih odnošajev istrskih, kamo-li da bi mogla pretiravati. Da bi izvestni krogi slovenski poznali iz lastne skušnjje te odnošaje, preminul bi jim kar hipoma neumestni napuh in nehali bi mrziti moža, kojima je bilo usojeno, izpiti do dna kupo — skušnjenj istrskih.

To je divno! V Vidmu izhajajoči list „La Patria del Friuli“ je prinesel nedavno dopis, doposlani mu iz Trsta, v kojem najprvo trosi znane, že stokrat ovržene laži: da Italijani Primorski nadkriljujejo številno, z bok svoje kulture, svojega blagostanja; da so pa zapuščeni od vseh, dočim dobivajo Slovani podpore z vseh strani, itd. itd. Tem odločnejša pa daje obramba Italijanov, „da si ohranijo hegemonijo.“

Hvala vam, hvala, gospoda italijanska, da ste vender enkrat odkritosrečni. Vaš boj torej ni boj za ravnopravnost, za ekzistencijo — kakor sicer lažete vedno — ampak vaš boj je boj za hegemonijo, za nadvladje!!! Naravno je pa, da kjer so neusmiljeni hegemoni, tam morajo biti tudi tlačani, kajti rod tlačiteljev bil bi nemogoč brez tlačanov! In kdo naj bi bil tlačan? Mi Slovani seveda! In ker se branimo z vsemi štirimi take, človeka nedostojne usode: psujejo nas v Poreču, denuncirajo nas v Ljubljani, in zasmehujejo nas in mrze na Dunaji; a v Gorici sipljejo ogenj in žveplo na nas — prešestnike.

Pripoznanje vrle „Patrie del Friuli“ je vsekako divno, a še divnejša je radost poluurnega „Mattino“, ki plava v rajskem veselju z bok tega, da ga je rečeni list furlanski postavil, kar se dostaje „patrijotizma“, v jedno in isto vrsto z „Independentejem“, to je, onim listom, kojega pisavo je oficijozna „Presse“ ožigosala uprav pred par dnevi kot neavstrijsko. „La Patria del Friuli“ pravi, da so vsi listi — „Independente“, „Cittadino“, „Mattino“, „Istria“, „Coviere di Gorizia“ — „patrijotički“ vzlic lokalnim praskam, in „pieni di zelo per la buona causa“.

„Il Mattino“ čestitamo od srca na tej družbi, a čestitati treba tudi onim, kojih pripoznano glasilo je ta list. „Il Mattino“ v družbi in na isti stopinji z „Istrio“, koje je „Seccolo“ ravnokar označil kot irrelevantovsk list; v družbi in na isti stopinji z „Independentejem“, ki uprav na nesramen način prezira našo dinastijo ter tudi dogodke v vladarski hiši avstrijski.

In divno je to, da se „Mattino“ niti ne brani te družbe, ampak odobruje to uvrčenje mej znana italijanska glasila na sijajen način s tem, da je velikim samozadovoljstvom ponatnil omenjeni dopis v „Patria del Friuli“, označujoč ta poslednji list kot „ottimo ed onesto giornale“.

To je divno! Le tako naprej: in priti mora spoznanje v dotičnih krogih, ako jim je sploh še ozdravljivo zatemnelo oko.

„Il Cittadino“ — moralizuje. Vsaj bi se človek smijal, da nam ne gre pri tem za kožo. Kajti tako, kakor piše „Il Cittadino“, mislijo tudi drugi, kojih človek pri normalnih in zdravih odnošajih ne bi iskal mej somišljeniki naših protivnikov. Žal, da so odnošaji po Primorskem nezdravi, čemur je posledica, da prehajajo bedastoče in nesramnosti nasprotnih nam listov tudi v meso in kri imenitnih krogov — vladnih in nevladnih. In zato se nam ni smejeti, tudi če napiše kak italijansk list še take absurdnosti: vsaj jim verjamejo v Trstu in na — Dunaju. Smejeti bi se morali, čitajoči, da označuje n. pr. „Il Cittadino“ našo stranko kot demoralizovano in puntarsko frakcijo. Narod naš da je puntarski — narod slovenski, čegar udanost do dinastije in države sta tradicio-

nalna in vzvišena nad vsako klevetanje; narod slovenski, ki je prelil že potoke krvi za obstoj države avstrijske?! Veste kaj, gospoda: uprav ta naša zvestoba je največja ovira vašim, predobro znanim „idealom“, po kojih uresničenju uprav vstrepeče južno-vroče srce vaše! In demoralizacijo nam očita tista stranka, koje pripadniki stopajo drug za drugim kot obtoženci pred sodišča — radi kupovanja glasov — to je, radi pregreška, ki znači vrhunec demoralizacije, volilske in političke! Demoralizacijo nam očita stranka, ki je v svojem javnem delovanju drzno bacnila od sebe vsakršne etičke obzire; stranka, ki psuje duhovščino našo na najnesramnejši način; stranka ki izpodkopuje v ljudstvu versko morálo, zahtevajoč, da je tudi cerkev nje — dekla.

Vzlic vrstečim se obsodbam radi kupovanja glasov je „Il Cittadino“ toli drzen, da nam žuga z debato v državnem zboru o volitvi dra. Laginje. Koga hočete varati s tem?! Mi se ne plašimo te debate, ampak želimo iskreno, da pride na vrsto prej ko prej! Zakaj odlašajo s to debato, vsaj imajo v rokah ves materijal?! Za nas je to čisto postranska stvar, ali državni zbor odobri izvolitev dra. Laginje ali ne; prva naša želja je le-tá, da pride stvar prej ko mogoče na vrsto: svet dobi takrat toli odurno sliko političke popačenosti, strankarske zdivjanosti in grdega nasilstva, da se mu bodo kar ježili lasje. Ne mi, ampak vi imate razlogov na cente, prositi Boga, da volilski akti od oktobra lanskega leta obleže zaprašeni kje v kakem arhivu.

Za italijansko vseučilišče. Italijansko akademsko društvo v Gradcu je izbralo poseben odbor, kojemu je bil namen delati na to, da dijaki iz vseh petih „italijanskih provincij“ sestavijo odbor, ki naj bi z vsemi sredstvi, posebno pa s primerno peticijo do parlamenta, pospeševal idejo italijanskega vseučilišča v Trstu. — Žal, da je slavno redarstvo našlo dlako v juhi: reklo je namreč, da je akademsko društvo s tem ukrepom prestopilo meje svojega delokroga, ter je lepo razpustilo omenjeni izbrani odbor.

Poreška „L'Istria“ navdušuje dijake, da naj se nikar ne dajo plašiti, ampak bore naj se za svoje pravo, da ne bodo prisiljeni vsprejemati kruh znanosti od družih narodnosti. — Glejte jih, kako so navihani: oni se branijo od družih narodnosti vsprejemati „kruh znanosti“, a sami vsiljujejo svoj „kruh znanosti“ drugim narodnostim! Gospoda naj si zapomnijo vender: kar je meni prav, je tudi drago mojemu sosedu!

Za podružnico družbe sv. Cirila in Metoda na Greti, oziroma za otroški vrt v Rojanu nabrali so Rojanski gostje, zbrani pri Cikoriji v Postojini, 90 kr.; družba „ajrnikerjev“ je nabrala med odborniki konsumnega društva v Rojanu pri okrogli mizi 1 gld. 33 kr.; g. Mat. Stržina je daroval 1 gld. — Gosp. I. P. v Barkovjah dne 7. t. m. 30 kr. Družba „Hihuhajne“ 70 kr.

Iz okolice se nam piše: Odbor podružnice družbe sv. Cirila in Metoda na Greti razposlal je minole dni priporočilna pisma raznim okoličanskim in mestnim rodoljubnim veljakom, priporočivši se za podporo ustanovljenemu novemu otroškemu vrtu na Greti. — Iz meje dotičnih gospodov je nekaj takih, katere je Bog oblagodaryl obilim imetjem, in katerim bi se gotovo ne poznalo, ako bi žrtvovali stotak v korist prevažne družbe, postavši tako pokrovitelji. — Prav mnogo je pa takih, kateri bi lahko postali ustanovniki te važne podružnice, ki bode imela sedaj v svojem področju dva otroška vrtca.

Nekateri iz-med omenjenih gospodov so sicer že storili svojo dolžnost ter podpirali imenovano podružnico. Upamo pa vsejedno, da se izkažejo tudi sedaj — jemajoč v obzir troške odpretja otroškega vrtca — z malim darom.

Slišali smo od več strani, da so se nekateri gospodje izrazili: „da bodo že dali“. — Ali odpretje novega otroškega vrtca na Greti se bliža naglimi koraki, drugači pa: kdor hitro da, dvakrat da. Ako so se n. pr. v Rojanskem otroškem vrtu domače matere z solznimi očmi pri dotičnih skušnjah čudile vrlému napredku in vzgoji dece, toliko več bi to mogli vspoznati oni, kateri v to lahko pripomorejo mnogo. — In kje-li, v katerem zavodu se more naša deca bolje vzgojati po glasu: „Vse za vero, dom in cesarja“, nego v naših otroških vrtcih?

Slovensko ferijalno društvo „Sava“ ima po navodu za prvo poslovno leto pripravljati kolikor možno popolno zbirko dijaških popevk in dotični načrt podati prihodnjemu občenemu zboru. Poleg pesnij, katere navadno dijaki popevajo, vsprejele se bodo v zbirko vse one, ki so bile pri kateri koli priliki dijaštvu posvečene. Radi tega obrača se osrednje opravništvo do vsega slovenskega občinstva, posebno do svojih članov, naj mu upošljejo od najbolj znanih pesnij le naslove, druge pa v celoti in z melodijo. Če se prijatelji slovenskega dijaštva pravočasno in mnogoštevilno odzovejo tej prošnji, bode že prihodnje leto mogoče prirediti to velevažno izdajo.

Za poškodovance v Poleselli v Italiji podarila je mestna delegacija 200 lir.

Iz Brkinov se nam piše: Na Vatovljah smo obhajali dne 24. julija 1892 stoletnico ustanovljenja tukajšnje duhovnije od 22. julija 1792. Že predni večer je naznanjal strel možnarjev spomin preimnitnega dneva. Drugi dan proti deset uri predpoludne se pripeljejo prečastiti gospod župnik iz Rodika, Josip Zupan. Ob 10. uri zagrmi strel možnarjev in vbrano zvonjenje vabi verne v hišo božjo. Kmalo stopijo g. župnik na leco ter v svojem izbornem govoru blizu tako-le govore: „Tukaj je hiša božja in so vrata nebeška. Tukaj je kraj, katerega so si Vaši preddedi postavili, da so zamogli notri, Vsemogočnega zahvaliti za prejete dobrote in ga prositi novih dobrot. Sto let je zdaj preteklo, od kar je tukaj postala duhovnja; od tistega časa do današnjega dne je službovalo tukaj 16 častitih gospodov kapelanov. Kakor so se pa vaši preddedi vrlo trudili za napravo in olepšanje hiše božje, tako vidim, da se tudi vi trudite, da bi ta božji kraj olepšali bolj in bolj. Hvalevredno je, da ste si pridobili v cerkev sv. Misijonski križ, zvišali vso cerkev, kupili lepo podobo Matere božje in si pripravili zato cerkev primerne orglje. Hvalevredno je tudi cerkveno staršinstvo, ki si tako vrlo prizadeva pri olepšanju te cerkvice.“

Po „ofru“ se je pričela sv. maša, ki so jo opravljali prečastiti župnik J. Zupan, in stregla sta jim gospoda kapelana iz Barke Alojz Mahorič in domačin Anton Žajala. Med sv. mašo se je vršilo prav lepo petje in možnarji so odmevali pravočasno. Po sv. maši se je zapel: „Tedeum“.

Po dovršenem obedu je bila popoludanska služba božja.

Prav topla zahvala gre gospodu A. Žajdali za dobro postrežbo došlim gospodom gostom! Posebna zahvala pa prečastitemu g. župniku za izvrstni govor na leci in lepo prijazno podučenje! Ta dan nam ostane vedno v spominu.

Mladina, naša nada. Iz hiše svojih roditeljev so izginili, da ni sledu za njimi: 21letna Josipina Prelc, bivajoča v ulici del Bosco, 12letna Antonijeta Marion, bivajoča v ulici Crosada in 12letni Ivan Machietto, bivajoč v ulici Bosco.

Iz bolnice je zbežal težak Jakob Bergamo mas v trenutku, ko so ga stoprav izročili zdravniku-nadzorniku. Štirje postrežniki so tekli za njim do ulice S. Lazara, kjer so ga komaj ukrotili nadevši mu nasilni jopič. Bergomas je božjasten in brat onega Bergomasa, ki je nedavno v bolnici prebodel svojo ženo ter se potem usmrtil.

